

РИТМИЧКЕ СПОСОБНОСТИ УЧЕНИКА IV И V РАЗРЕДА**Ана Ж. Трипуновић****Драгана И. Јовић****Катарина С. Панић Продановић****Бранкица. Д. Лазаревић**

***Апстракт:** Истраживање је спроведено због утврђивања ритмичких способности ученика 4. и 5. разреда Основне школе „ Стеван Немања“ из Драгаљевца Горњег и њених подручних одјељења. За истраживање коришћена је дескриптивна метода, а за ученике анкетни упитник и тест репродукције ритмичких мотива. Укупно 40 ученика било је обухваћено овим истраживањем, 22 дјечака и 18 дјевојчица. Подаци су обрађени статистички, а затим приказани текстуално, табеларно и графички. Анкетним упитником смо дошли до сазнања какав је општи успјех ученика у претходном полугодиишту, успјех из предмета Музичка култура, коју врсту музике слушају, да ли похађају музичку школу, неку секцију, да ли свирају на неком инструменту и да ли су ишли у вртић. Затим су ученици радили тест репродукције ритмичких мотива који је садржао пет задатака. Анализирајући резултате репродукције задатих ритмичких мотива, можемо закључити да ученици у великој мјери могу да одтактирају лакше ритмичке мотиве, док је број ученика који могу одтактирати теже мотиве, мањи. Закључак је да су ритмичке способности код дјеце развијене, али да ипак постоји, не велика, објективна разлика у ритмичким способностима дјеце различитог пола и узраста.*

***Кључне ријечи:** ритам, ритмичке способности, музичка писменост*

УВОД

Још у најстаријим цивилизацијама музика је представљала незаобилазан сегмент образовања. Подучавана је паралелно са физиком, астрономијом и математиком. Играла је важну улогу и у праисторијским ритуалима, а до данас је саставни дио свакодневног живота. Иако нам се чини да је музика тако једноставна и често је узимамо здраво за готово, она је у ствари једна од најкомплекснијих и најфасцинантнијих ствари у нашем универзуму. Базирана на математичким принципима, чињеница да таласи одређених фреквенција могу да се комбинују да створе мелодију која ће пријати нашим ушима, поприлично је невјероватна.

Посебност музике у односу на друге предмете јесте у томе што се она и догађа, непосредно доживљава за вријеме наставног процеса. Настава Музичке културе пружа искуство јединственог естетског доживљаја који је њен неодвојиви дио и чини је специфичном у односу на већину предмета у општем наставном програму. Зато савремена школа у настави и свим другим ваннаставним активностима, а посебно у умјетничким предметима, има задатак да ученике упозна са свијетом умјетности, са лијепим у њиховом окружењу. То ће могућити да ученици на самом почетку свог школовања усвоје одговарајућа знања, формирају навике и тако развију естетске способности, као услов формирања свог естетског искуства.

Тако је и у случају музике, која као посебан језик умјетности, припада подручју музичке естетике, чији је основни задатак да проучи естетско својство музике и то, осим чулног сазнања, и са рационалног сазнања, које подразумијева да се осим чулима, музика доживљава и умом.

Сматра се да је музика, од свих умјетности, најближа човјековом срцу и његовим осјећањима и да их развија у свој њиховој дубини и снази. Оваква дејства имају само музичка дјела која припадају умјетничкој музици, чије нас слушање не удаљава од живота, већ доприноси његовом квалитету.

Зато је музичко искуство, као примарна потреба дјетета, и једна од примарних форми дјететовог искуства, важан фактор, не само музичког развоја, већ и естетског васпитања.

ОСНОВЕ МУЗИЧКЕ ПИСМЕНОСТИ

„Није писмен онај човјек који зна сва слова у азбуци, једно по једно, већ онај који савлада читање и писање, и то обавезно са разумијевањем онога што чита и пише. Исто је и са музичким описмењавањем.“ (Тракиловић, 2002:33)

Процес у коме се ученици оспособљавају за репродуковање ритмичких и мелодијских токова и свјесно запажање, назива се музичко описмењавање. Циљ музичког описмењавања јесте да свирањем, слушањем и пјевањем уведе ученике у свијет музике.

У основном школовању ученици уче ноте, љествице, разне пјесмице предвиђене за тај узраст. На тај начин се подтиче креативност ученика, када треба сами да осмисле игру, представу или да користе музичке инструменте.

Задаци и циљ музичког описмењавања чине два процеса:

- а) Процес музичког описмењавања,
- б) Процес развоја музичких способности.

РИТМИЧКЕ СПОСОБНОСТИ УЧЕНИКА

Ритам (*грч. Ритмос- ток, облик*) је ток тонова различитог или једноличног трајања. (Тракиловић и др. 2010.) Када се говори о способности, обично се мисли на скуп знања, вјештина и навика које карактеришу одређену особу.

У току рада са дјецом најважније је развијање ритмичког осјећаја. То представља један од сложенијих проблема. Најважније је развијати осјећај за динамику и фразирање, као и одржавати темпо у току рада са дјецом, а све у циљу развијања дјечије музикалности.

Да би ученик, у довољној мјери, развио своје ритмичке способности мора се водити рачуна о техничким вјежбама које играју значајну улогу у подтицању тих способности и које морају бити прилагођене узрасту ученика.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Ово испитивање је спроведено у циљу испитивања ритмичких способности ученика 4. и 5. разреда Основне школе „Стеван Немања“ у Драгаљевцу Горњем. Осим ученика у централној школи која се налази у Драгаљевцу Горњем, испитивани су и ученици у подручним одјељењима Магнојевић Средњи, Чађавица Доња и Чађавица Средња.

Циљ истраживања био је да се утврде ритмичке способности ученика у 4. и 5. разреду.

Хипотеза рада: претпоставља се да ученици 4. и 5. разреда имају довољно развијене ритмичке способности да приликом изведбе тактирају задате ритмичке мотиве.

Посебне (радне) хипотезе у истраживању су:

1. Претпоставља се да ће, приликом испитивања, бити уочена веома развијена ритмичка способност ученика у узорку;
2. Очекују се разлике развијености ритмичких способности између ученика 4. и 5. разреда;
3. Очекују се разлике развијености ритмичких способности између дјечака и дјевојчица.

У складу са конкретно дефинисаном природом проблема, циљем и задацима истраживања, као и постављеним хипотезама, у истраживању је примијењена дескриптивна метода, анкетни упитник за ученика и ритмичке вјежбе. Узорак је чинила група од 40 ученика 4. и 5. разреда.

Сви ученици који су сачињавали узорак тестирања учествовали су својевољно, без присиле у тестирању. Тестирани су ученици оба пола, 18 дјечака и 22 дјевојчице.

Подаци су обрађени статистички и приказани графички, табеларно и текстуално.

АНАЛИЗА СПРОВЕДЕНОГ ИСТРАЖИВАЊА

Анализа анкете

На самом почетку истраживања ученици су попунили општи анкетни упитник који стављам у прилог прије његове статистичке, графичке и текстуалне обраде. Анкетни упитник садржи основне податке о ученику (школа коју похађа, разред, одјељење, датум и мјесто рођења и пол ученика) али и податке везане за школу и музику (општи успјех на полугодишту, оцјена из музичког на полугодишту, коју музику слуша, да ли иде у музичку школу, на којем инструменту свира, да ли је члан неке од музичких секција у школи, да ли је ишао у вртић).

Из анализе анкетног упитника можемо закључити да ученици 4. и 5. разреда имају високу оцјену општег успјеха на полугодишту 4,45 и такође високу оцјену на полугодишту из Музичке културе 4,55.

Такође, можемо видјети да већина ученика слуша забавну музику, њих 20, 11 слуша народну, а најмање ученика слуша дјечије пјесме и умјетничку музику (4 дјечије пјесме и 5 умјетничку музику).

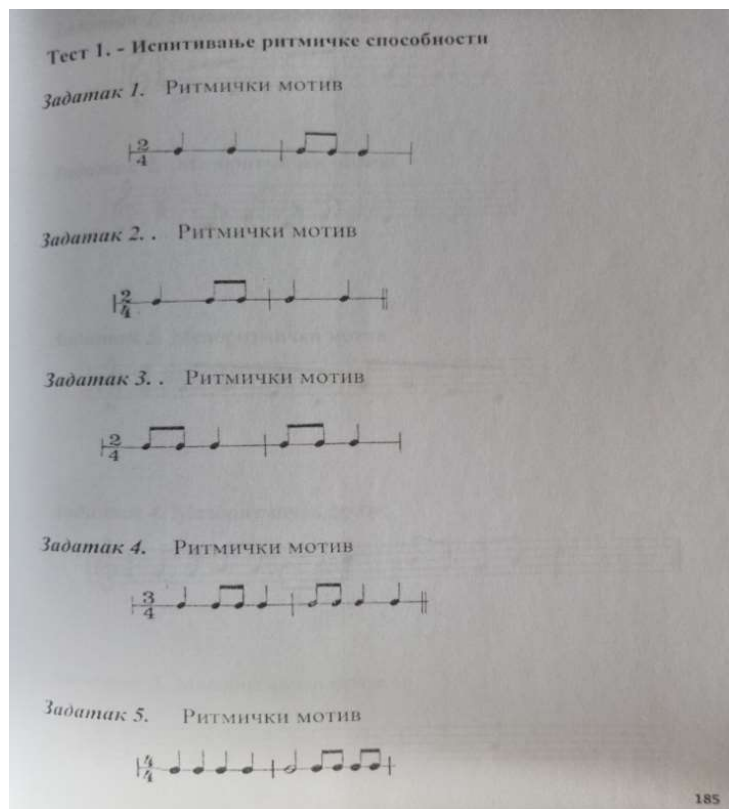
Евидентно је да занемарљив проценат ученика похађа музичку школу и да свира на неком инструменту, само један ученик од 40 испитаника, или 2%.

Што се тиче школских секција ситуација је мало боља: 2 ученика иду на мали хор и 9 ученика на фолклор, вртић је у предшколском периоду похађало само четворо дјеце.

Из свега овога може се закључити да ученици на овом школском (сеоском) подручју немају музичку писменост која долази мимо школе већ су ослоњени на музичко описмењавање које спроводе њихови учитељи и учитељице.

Анализа репродукције ритмичких мотива

Тест репродукције ритмичких мотива садржи пет задатака од којих сваки носи по један бод. Он треба да нам покаже колико ученика је у могућности да тачно одтактира што више ритмичких мотива.

Слика 1. Ритмички мотиви за репродукцију

Графикон 1. Резултати репродукције ритмичког мотива (зadataк 1)

Табела 1. Резултати репродукције ритмичког мотива (задатак 1)

Дјечаци (тачно)	Дјечаци (нетачно)	Дјевојчице (тачно)	Дјевојчице (нетачно)	Укупно	Број бодова
17	1	20	2	40	37

Из Графикана и Табеле бр.1 видимо да је први ритмички мотив тачно одтактирало 37 ученика или 92%, од чега 90,9 % дјевојчица тј. њих 20 и 94,4% дјечака тј. њих 17. Тачно није репродуковало 8% ученика, њих 3.

Графикон 2. Резултати репродукције ритмичког мотива (задатак 2)

Табела 2. Резултати репродукције ритмичког мотива (задатак 2)

Дјечаци (тачно)	Дјечаци (нетачно)	Дјевојчице (тачно)	Дјевојчице (нетачно)	Укупно	Број бодова
17	1	20	2	40	37

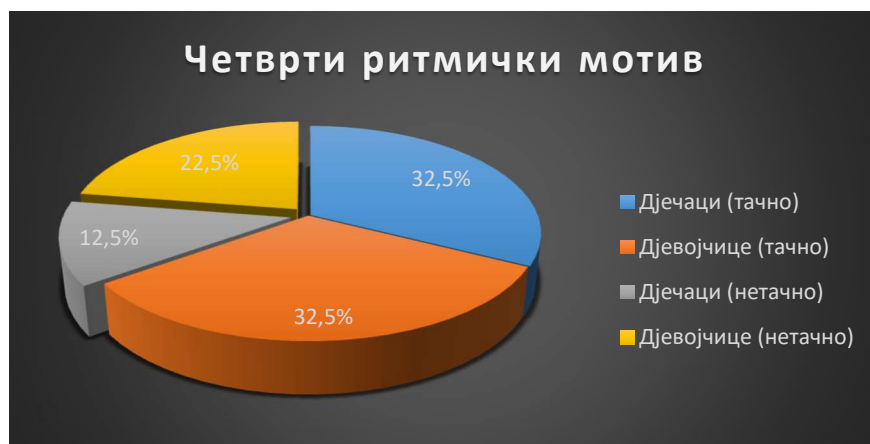
Из графикана и табеле бр.2 видимо да је други ритмички мотив тачно одтактирало 37 ученика или 92%, од чега 90,9 % дјевојчица тј. њих 20 и 94,4% дјечака тј. њих 17. Тачно није репродуковало 8% ученика, њих 3.

Табела 3. Резултати вокалне репродукције мелоритмичког мотива (задатак 3)

Дјечази (тачно)	Дјечази (нетачно)	Дјевојчице (тачно)	Дјевојчице (нетачно)	Укупно	Број бодова
16	2	19	3	40	35

Из графика и табеле бр.3 видимо да је трећи мелоритмички мотив вокално репродуковало 36 ученика или 87,5%, од чега су 47,5% дјевојчице тј. њих 19 и 40% дјечази тј. њих 16. Тачно није репродуковало 12,5% ученика односно, њих 5.

Графикон 4. Резултати репродукције четвртог ритмичког мотива (задатак 4)

Табела 4. Резултати репродукције четвртог ритмичког мотива (задатак 4)

Дјечаци (тачно)	Дјечаци (нетачно)	Дјевојчице (тачно)	Дјевојчице (нетачно)	Укупно	Број бодова
13	5	13	9	40	26

Из графикана и табеле бр.4 видимо да је четврти ритмички мотив (задатак 4.) тачно репродуковало 26 ученика или 65%, од чега је 32,5% дјевојчица тј. њих 13, и 32,5% дјечака тј. њих 13. Тачно није репродуковало 35% ученика од којих су дјевојчице 22,5%, њих 9 и дјечаци 12,5%, њих 9.

Графикон 5. Резултати репродукције петог ритмичког мотива (задатак 5)

Табела 5. Резултати репродукције петог ритмичког мотива(задатак 5)

Дјечаци (тачно)	Дјечаци нетачно	Дјевојчице (тачно)	Дјевојчице (нетачно)	Укупно	Број бодова
8	10	8	14	40	16

Из графикана и табеле бр. 5 видимо да је пети ритмички мотив (задатак 5) тачно одтактирало 16 ученика или 40%, од чега је 20% дјевојчица тј. њих 8 и 20% дјечака, тј. њих 8. Тачно није репродуковало 60% ученика од чега су дјевојчице 35%, њих 14 и дјечаци 25%, њих 10.

Графикон 6. Анализа освојених бодова (укупан број бодова је био 200, тј. 40 ученика по 5 ритмичких вјежби од којих свака носи по један бод).

Табела 6. Анализа освојених бодова (укупан број бодова је био 200 тј. 40 ученика по 5 ритмичких вјежби од којих свака носи по један бод)

Дјечаци (освојени бодови)	Дјевојчице (освојени бодови)	Неосвојени бодови	Укупно
71	80	49	200

Из графикона и табеле бр. 6 видимо да је од укупног броја бодова (200) освојено 151 бод или 75,5%, од чега су дјевојчице освојиле 80 бодова или 40% од укупног процента освојених бодова и дјечаци 35,5% од укупног броја освојених бодова. Неосвојено је остало 49 бодова или 24,5% од укупног броја могућих бодова.

Анализирајући резултате репродукције задатих ритмичких мотива можемо закључити да ученици у великој мјери могу да одтактирају лакше ритмичке мотиве док је тежих ритмичких мотива тај проценат мањи. Нема јасних показатеља који би направили разлику између дјечака и дјевојчица у овом узрасту и њиховом репродуковању.

ЗАКЉУЧАК

На основу овог истраживања које је спроведено на сеоском подручју, а инструменти су били анкетни упитник и тест са 5 ритмичких мотива, може се закључити да ученици сеоских подручних школа 4. и 5. разреда имају донекле задовољавајући ниво ритмичких способности. Висок проценат погрешно одтактираних мотива (25%) указује на неусаглашеност са оцјенама и просјеком из Музичке културе на полугодишту.

Испитивање ритмичких способности код дјеце спроведено је помоћу пет (задатака) ритмичких мотива који су дати у различитим ритмовима: двочетвртинском, трочетвртинском и четворчетвртинском ритму.

Евидентно је да поједини ученици имају предиспозиције за напредовање, али немају могућности за музичку школу.

Индивидуални приступ и континуирано праћење развоја ученика и његових музичких способности у оптималном периоду музичког развоја, отварају могућност за даље напредовање тог ученика.

Да би се надоградили елементи који нису урођени потребно је стално праћење и развој музичких способности, а томе треба да допринесу и учитељи и родитељи.

Општи закључак је да су ритмичке способности код ове дјеце развијене те да ипак постоји, не велика и пренаглашена, објективна разлика у ритмичким способностима дјеце различитог пола и узраста, чиме је потврђена постављена хипотеза о постојању разлике и дат одговор на питање које је постављено у поглављу о циљу овог истраживања.

ЛИТЕРАТУРА

- Васиљевић, М., Тракиловић, Д. (2004). *Музичка традиција за најмлађе, Дјечији хорови*, Српско Сарајево:Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стојановић, Г. (1996). *Настава музичке културе од 1. до 4. разреда, приручник за учитеље и студенте Учитељског факултета*, Београд:Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стојановић Спасојевић, Г., Драгичевић, Б., Весић, Д. (2020). *Развој музичке писмености код ученика млађег школског узраста*, Бијељина: Бијељински методички часопис.
- Стојановић Спасојевић, Г., Тракиловић, Д., Милићевић-Тракиловић, Ј. (2015). *Технике развоја вокалних способности код ученика у настави музичке културе*, Бијељина:Бијељински методички часопис.
- Тракиловић, Д. (1998). *Музичка култура са методиком у разредној настави*. Бијељина: Учитељски факултет.
- Тракиловић, Д., Стојановић Спасојевић, Г., Тракиловић, Ј. (2010). *Вокално-инструментална настава, уџбеник за студенте Педагошког факултета*, Педагошки факултет у Бијељини.

Abstract: *The research was conducted to determine the rhythmic abilities of 4th and 5th grade students of the Elementary School "Stevan Nemanja" from Dragaljevac Gornji and its regional departments. A descriptive method was used for the research, and a questionnaire and a test of reproduction of rhythmic motives were used for the students. A total of 40 students were included in this study, 22 boys and 18 girls. The data were processed statistically, and then presented textually, tabularly and graphically. With the questionnaire, we found out what is the general success of students in the previous semester, success in music culture, what kind of music they listen to, whether they attend music school, a section, whether they play an instrument and whether they went to kindergarten. Then the students did a test of reproduction of rhythmic motives, which contained five tasks. Analyzing the results of the reproduction of given rhythmic motives, we can conclude that students can largely deduce lighter rhythmic motives, while the number of students who can detect heavier motives is smaller. The conclusion is that rhythmic abilities in children are developed, but that there is still a small, objective difference in the rhythmic abilities of children of different genders and ages.*

Keywords: *rhythm, rhythmic abilities, musical literacy*